

מסכת מכות פרק א כיצד העדים

(מכות ב, א)

משנה:

כיצד העדים נעשים זוממין? (בגמרא מפרש מאי קאמר.)
"מעידין אנו באיש פלוני (כהן) שהוא בן גרושה או בן חלוצה (בפנינו נתגרשה אמו קודם שנולד, והרי הוא חלל ופסול)" - (אם החמו והן כהנים) אין אומרים יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו (לקיים בו 'כאשר זמם'), אלא לוקה ארבעים (ובגמרא מפרש טעמא).
"מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לגלות (שהרג את הנפש בשוגג)" - אין אומרים יגלה זה תחתיו, אלא לוקה ארבעים.

גמרא:

הא - 'כיצד אין העדים נעשים זוממין' מיבעי ליה (דהא לא מקיימת בהו כאשר זמם)!! ועוד: (מאי קא בעי תנא 'כיצד נעשין זוממין?') מדקתני לקמן (דף ה.) 'אבל אמרו להם (המזימים) "היאך אתם מעידין שהרי באותו היום אתם הייתם עמנו במקום פלוני" - הרי אלו זוממין' מכלל דאלו אין זוממין!!
תנא - התם קאי (מסנהדרין סליק, דתנן בשילהי 'אלו הן הנחנקין', דהוא סיומא דסנהדרין, דיש זוממין שנשנתו במקצת מדין הזמה, כדקתני): 'כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה (כלומר אין להם לצפות מיתה אחרת - אלא משכימין לאותה מיתה שנגמר בה דינו של נדון) חוץ מזוממי בת כהן (נשואה) ובוועלה' שאין מקדימין לאותה מיתה אלא למיתה אחרת' (שאף על פי שנגמר דינה לשריפה על פיהם - הם בחנק, כדילפינן התם (דף צ.): 'היא בשריפה ואין בועלה בשריפה', אלא בחנק, כשאר אשת איש, והזוממין משכימין למיתה שחייבו את הבועל, דכתיב 'כאשר זמם לעשות לאחיו' ולא לאחותו); (וקאמר הכא:) ויש (עוד) עדים זוממין אחרים שאין עושין בהן דין הזמה כל עיקר, אלא מלקות ארבעים; (ועלה מפרש:) כיצד (אותן) העדים שאין מקיימין בהן דין הזמה נעשין זוממין? - "מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה" - אין אומרים יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו, אלא לוקה את הארבעים.

מנהגי מילי?

אמר רבי יהושע בן לוי: דאמר קרא (דברים יט, יט) ועשיתם לו כאשר זמם [לעשות לאחיו ובערת הרע מקרבך] 'לו' - ולא לזרעו (ואם תעשהו חלל והוא כהן - פסלת את זרעו לעולם).
ולפיסלוהו לדידיה ולא ליפסלו לזרעיה?
בעינן 'כאשר זמם לעשות' (והוא זמם לפסול את הנדון ואת זרעו) - וליכא.

בר פדא אומר: קל וחומר: ומה המחלל אינו מתחלל (כהן הנושא את הגרושה שמחלל את זרעו - אין הוא עצמו מתחלל מן הכהונה), הבא לחלל (עד זומם שרצה לחלל) ולא חילל - אינו דין שלא יתחלל!!
מתקיף לה רבינא: אם כן (אם באת לדרוש קל וחומר זה בעדים זוממים) - בטלת תורת עדים זוממין:

(מכות ב, ב)

ומה הסוקל (עדים שלא הזמו עד שנהרג הנדון ואחר כך הזמו) אינו נסקל (אין נהרגין, כדאמרינן בפרקין (דף ה.): 'הרגו אין נהרגין, דכתיב 'כאשר זמם' ולא 'כאשר עשה'), הבא לסקול ולא סקל (שהזום עד שלא נהרג הנדון) - אינו דין שלא יסקל!!? אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא.

מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב גלות כו' [אין אומרים יגלה זה תחתיו, אלא לוקה ארבעים]:

מנא הני מילי?

אמר ריש לקיש דאמר קרא (דברים יט, ה) [ואשר יבא את רעהו ביער לחטב עצים ונדחה ידו בגרזן לכרת העץ ונשל הברזל מן העץ ומצא את רעהו ומת] הוא ינוס אל אחת הערים [האלה וחין] - הוא ולא זוממין.

רבי יוחנן אומר: קל וחומר: ומה הוא (ההורג) שעשה מעשה (אם עשאו) במזיד - אינו גולה (ואפילו בזמן שאינו נהרג, כגון במזיד בלא התראה), הן שלא עשו מעשה (אלא דיבור בעלמא) במזיד (ובמזיד העידו) - אינו דין שלא יגלו (על המזיד)!

(ומקשינן לרבי יוחנן): והיא (המדה הזאת שהבאת לפטרן) (ה) נותנת (היא הנותנת להם חובת גלות): <והלא דין הוא> הוא, שעשה מעשה: במזיד (אם במזיד עשאו) - לא ליגלי (אינו גולה) כי היכי דלא תיהוי ליה כפרה; הן שלא עשו מעשה במזיד נמי ליגלו כי היכי דליהוי להו כפרה? אלא מחוורתא כדריש לקיש.

אמר עולא: רמז לעדים זוממין מן התורה מניין?
רמז לעדים זוממין? והא כתיב (דברים יט, טז) ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ובערת הרע מקרבך!

אלא: רמז לעדים זוממין (עדי בן גרושה או עדי גלות שפטרם הכתוב מדין הזמה) שלוקין מן התורה מניין? (ולקמיה פריך תיפוק ליה מ'לא תענה [ברעך עד שקר] [נשמות כ, ג]).
דכתיב (דברים כה, א) [כי יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל המשפט ושפטום] והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע (פסוק ב) והיה אם בן הכות הרשע [והפילו השפט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר]; משום והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע - והיה אם בן הכות הרשע (בתמיה: אי והצדיקו והרשיעו - בדיינין קאמר, וצדיק ורשע - בבעלי דינין, למה לי 'והצדיקו צדיק כו' ליכתוב 'כי יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל המשפט ושפטום והיה אם בן הכות' למה החכמה כאן צדקת צדיק? וכי כל מקום שהצדיקו ב"ד את הזכאי וחייבו את החייב - יש מלקות, דאיתא קרא למיתלי מלקות בוהצדיקו והרשיעו)? אלא (על כרחך בעדים משתעי): עדים שהרשיעו את הצדיק, ואתו עדים אחרים והצדיקו את הצדיק דמעיקרא (עדים שקרים שהרשיעו צדיק ובאו אחרים והזימום והצדיקו את הנדון שהוא צדיק), ושוינהו להני רשעים (והרשיעו את העדים הרשעים) - והיה אם בן הכות הרשע (אם הזמה זו בת מלקות היא: שאינו יכול לקיים בה דין הזמה גמורה, כגון בעדי בן גרושה או גלות - והפילו השופט והכהו).
ותיפוק ליה מ'לא תענה' [נשמות כ, ג]: לא תרצח לא תנאף לא תגנב לא תענה ברעך עד שקר (כל עונשי לאוין: מלקות - אלא במקום שפירש לך בו עונש; וכאן, שאינו יכול לענשן בעונש הכתוב בהן - ילקו)? משום דהוי לאו שאין בו מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו (לקמן יליף לה בפרק ג' (דף יג:)).

תנו רבנן: ארבעה דברים נאמרו בעדים זוממין: (1) אין נעשין בן גרושה ובן חלוצה, (2) ואין גולין לערי מקלט, (3) ואין משלמין את הכופר (אם העידו בשור המועד שהרג את האדם, והוזמו, והיו מחייבין את הבעלים כופר, דכתיב (שמות כא, ל) 'אם כופר יושט עליו'), (4) ואין נמכרין בעבד עברי (אם העידוהו שגנב, ואין לו מה לשלם, ונגמר דינו לימכר; כדכתיב 'ונמכר בגנבתו' [נשמות כב, ב]); (5) משום רבי עקיבא אמרו: אף אין משלמין על פי עצמן (אם הוזמו בבית דין ולא הספיק בעל דין להעמידן בדין על הזמתן עד שברחו, ובאו בבית דין אחר, והודו שהוזמו בבית דין פלוני; ולקמן מפרש טעמא).
(1) 'אין נעשין בן גרושה ובן חלוצה' - כדאמרן;
(2) 'ואין גולין לערי מקלט' - כדאמרן;
(3) 'ואין משלמין את הכופר' - קסברי כופרא כפרה (לכפר על זה שהרג שורו את האדם), והני לאו בני כפרה גינהו (שלא הרג שורם אדם).
מאן תנא 'כופרא כפרה'?

אמר רב חסדא: רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה היא, דתניא: ' (שמות כא, ל) [אם כפר יושט עליו] ונתן פדיון נפשו [ככל אשר יושט עליו]: דמי ניזק; רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: דמי מזיק¹; מאי לאו בהא קא מיפלגי: דמר סבר כופרא - ממונא (שהזיק גופו של זה ונתחייב ליורשיו דמי ההורג), ומר סבר כופרא - כפרה (לכפר על עצמו: שחייב מיתה בידי שמים, לפיכך יתן דמי עצמו)?

¹ דומה למכילתא משפטים מסכת דנזיקין פרשה י':
'אם כופר יושט עליו ונתן פדיון נפשו' של מומת - דברי רבי ישמעאל; רבי עקיבא אומר: פדיון נפשו של ממית...'

אמר רב פפא: לא! דכולי עלמא כופרא - כפרה, והכא - בהא קא מיפלגי: מר סבר בדניזק שיימינן (בהכי הויא ליה כפרה: כי יהיב דמי ניזק; ולקמיה מפרש טעמיה), ומר סבר בדמזיק שיימינן.
מאי טעמיהו דרבנן? (דאילו רבי ישמעאל - מסתבר טעמיה: כיון דכופרא כפרה דמי עצמו בעי למיתב.)

נאמר 'השתה' למטה (בכופר: 'אם כופר יושת עליו' [שמות כא, ל]). ונאמר 'השתה' למעלה (בנוגף אשה הרה: 'כאשר ישית עליו בעל האשם' (שם, פסוק כב)): מה להלן בדניזק (שמשלם דמי וולדות שנזקקו) - אף כאן בדניזק.
ורבי ישמעאל?

(שמות כא, ל) [אם כפר יושת עליו] ונתן פדיון נפשו [ככל אשר יושת עליו] כתיב (נפשו דנותן את הכופר).

ורבנן (אמרי לך): אין, 'פדיון נפשו' כתיב (ודאי פדיון נפשו הוא, דכופרא - כפרה); מיהו כי שיימינן - בדניזק שיימינן (ובהכי הויא למזיק פדיון נפשו).

(4) 'ואין נמכרין בעבד עברי': סבר רב המנונא למימר: הני מילי היכא דאית ליה לדידיה (שיש לו לגנב ממון לשלם דמי הגניבה - אם לא החזמו, ולהם אין מה לשלם): דמיגו דאיהו לא נזדבן (אם לא החזמו) - אינהו נמי (כי החזמו) לא מיזדבנו (שהרי לא זממו למכרו)! אבל היכא דלית ליה לדידיה אף על גב דאית להו לדידהו - מיזדבנו.
<א"ל רבא> [הכי איתמר]: ולימרו ליה: "אי אנת הוה לך - מי הוה מיזדבנת? אנן נמי לא מיזדבנינן?
אלא סבר רב המנונא למימר: הני מילי היכא דאית ליה או לדידיה או לדידהו, אבל היכא דלית ליה לא לדידיה ולא לדידהו - מיזדבני!
אמר ליה רבא: (שמות כב, ב) [אם זרחה השמש עליו דמים לו שלם ישלם אם אין לו] ונמכר בגנבתו אמר רחמנא - 'בגנבתו' ולא בזממו.

(5) 'משום רבי עקיבא אמרו וכו' [אף אין משלמין על פי עצמן]:
מאי טעמא דרבי עקיבא?
קסבר קנסא הוא, וקנס אין משלם על פי עצמו (דכתיב גבי כפל 'אשר ירשיעון אלהים' [שמות כב, ח] - פרט למרשיע את עצמו (בבא קמא טד):)
אמר רבה: תדע (דקנסא הוא): שהרי (המעידים בנפש) לא עשו מעשה (לא הרגו אדם ולא נהרג אדם על פיהם) [ונהרגים] ומשלמין (ממון)!
אמר רב נחמן: תדע שהרי ממון ביד בעלים ומשלמים.

(מכות ג, א)

מאי ניהו? - דלא עשו מעשה (האי 'ממון ביד בעליו' דקאמר רב נחמן - היינו 'דלא נעשה מעשה': שעדיין לא שילם, אלא שנגמר דינו לשלם) - היינו דרבה!
אימא: 'וכן אמר רב נחמן'.

אמר רב יהודה אמר רב: עד זומם משלם לפי חלקו.
מאי 'משלם לפי חלקו'? אלימא דהאי משלם פלגא והאי משלם פלגא, תנינא [מכות פ"א מ"ג]: 'משלשין בממון ואין משלשין במלקות' (אם שלשה עדים הן, או ארבעה - משלשין ביניהם בית דין: נעשין שליש ביניהן להשוותם בפרעון, איש לפי חלקו; אי נמי האי 'משלשין' - לישנא בעלמא הוא: מחלקין הפרעון בין שלשתן, והוא הדין נמי אם ארבעה - הן מרבעין)?
אלא כגון דאיתזום חד מינייהו, דמשלם פלגא דידיה.
ומי משלם? והא תניא: 'אין עד זומם משלם ממון עד שיזומו שניהם'!!

אמר רבא: באומר "עדות שקר העדתי".

כל כמיניה (בתמיה): 'כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד' (וכי יכול הוא לחזור בו ויפטר הנדון מלשלם)?

אלא - באומר "העדנו (אני ופלוני) והוזמנו בבית דין פלוני" (וחבירו אינו מודה).

כמאן? דלא כרבי עקיבא: דאי כרבי עקיבא, הא אמר 'אף אינו משלם על פי עצמו'!?

אלא באומר "העדנו והוזמנו בבית דין פלוני, וחוייבנו ממון (בבית דין שהוזמנו, והעמידנו הנדון בדין על הזמנתו, וחייבנו בבית דין; ומההיא שעתא - ממונא הוא גבייהו, ואין זה מרשיע את עצמו: שכבר הרשיעוהו אלהים):" : סלקא דעתא אמינא 'כיון דלחבריה לא מצי מחייב ליה (שאינו נאמן על חבירו) - איהו נמי לא מחייב' - קא משמע לן.

משנה :

"מעידין אנו את איש פלוני שגירש את אשתו (בפנינו ביום פלוני) ולא נתן לה כתובתה" (וזה אומר "לא גרשתי ואיני חייב לה כתובה" ונמצאו זוממין ב"עמנו הייתם") : והלא בין היום ובין למחר סופו ליתן לה כתובתה (כלומר: מה ישלמו אלו? אם תאמר 'כל הכתובה' - והלא שמא ימות או יגרשנה היום או מחר, וסופו ליתן לה כתובה! נמצאו שלא היו מפסידין אותו כלום) !?

אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו (מספק) שאם נתאלמנה או נתגרשה (יטלנה לוקח), ואם מתה - יירשנה בעלה (ויפסיד מעותיו שנתן; ובגמרא מפרש מאי קא מחייב להו תנא דמתניתין ליתן).

גמרא :

כיצד שמין (כלומר: מאי קא מחייב להו למיתב? דיש לפתור משנתנו לשני צדדים: כיצד? הרי יש לאיש ולאשה זכות ספק בכתובה זו: היא מצפה שאם ימות או יגרשנה - תגבה את כולה, והוא מצפה שאם תמות בחייו - יירשנה; יפה כח זכותו מכח זכותה, שהוא אוכל פירות הקרקע המיוחד לכתובתה תמיד, ולא היא; ועוד: שהוא מוחזק ועומד, והיא מחסרא גוביינא; ואם באו למכור לאחור: זו זכות ספיקה, וזה זכות ספיקו - שלו נמכר ביותר משלה; ולישנא דמתניתין משמע ששמין זכות ספיקה, דקתני 'כמה אדם רוצה ליתן שאם נתארמלה' והא ליכא למימר שאותן דמים יתנו הזוממין, שהרי לא זכות ספיקה באו להפסידו אלא זכות ספיקו: שהיו מחייבין אותו לפרוע מיד! ויש לומר דהכי קאמר: שמין זכות ספיקה: כמה אדם רוצה ליתן בטובת הנאה שלה, ואותו לא ישלמו, וכל השאר ישלמו: שכל השאר היו מפסידין אותו בעדותם, אבל אותן דמים - לא היו מפסידין אותו, שהרי גם עתה - כשהוזמנו, אם היתה רוצה למכרה - יתן לה הבעל ברצון טובת הנאה זו; או דלמא זכות ספיקו קאמר מתניתין דלישימו, ואותן דמים יתנו העדים, ולא מחייבין להו כולי האי שיתנו כל הכתובה חוץ מטובת הנאה, דשמא לא היה נפסד בעדותן כל כך: שאף עתה כשהן זוממין שמא ימות מחר ותגבה הכל, כי היא לא תמכרנה לו בטובת הנאה; אבל טובת הנאה - יתנו לו, שכך היו מפסידין אותו: שאם לא הוזמו היה פורע מיד! עכשיו שהוזמו - יש לו בה זכות ספיקו כבתחלה; וש'אם נתארמלה' דמתניתין - הכי קאמר: אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובה זו שהיא תלויה בספק: שאם נתארמלה תגבנה היא, ואם מתה יירשנה בעלה, ושמין בית דין את זכות ספיקו -- ויתנו לו) ? אמר רב חסדא: בבעל (זכות ספיקו של בעל: אומדין כמה אדם רוצה ליתן בו, ואותו יתנו הזוממין); רב נתן בר אושעיא אומר: באשה (זכות ספיקה אומדין, ואותו לא ישלמו (וכל השאר ישלמו); וחומר גדול הוא אצלן);

אמר רב פפא: באשה (שמין כרב נתן) ובכתובתה לא ישלמו לו, אלא העודף בכתובתה על הדמים הללו, אבל לא נכסי מלוג שלה; ואף על פי שאף נכסי מלוג היו מפסידין אותו בעדותן מלאכול פירות בחייה ומלירש אותה במותה - אין משלמין, דיכולין לומר "אנו לא העדנו אלא על כתובתה ולא ידענו שהיו לה נכסי מלוג". (ואני לא כך שמעתי, וכך שמעתי: רב חסדא אמר: 'בבעל': לפי מה שהן נכסי הבעל: אם עידיהם אינם זיבורית - אומדין את טובת הנאה כשהלוקח מדקדק בכך; רב נתן אמר: 'באשה', ובא רב פפא ופירש: מאי 'ובאשה' דקאמר רב נתן? - בכתובתה: שאם ייחד לה קרקע לכתובתה - בו ישומו; ולבי מגמגם בה: חדא, היכי מחייבין להו זכות ספיקה - הלא לא היו מפסידין אותו אלא זכות ספיקו! ועוד: דהכי איבעי ליה למיתני: 'רב חסדא אמר: בנכסי הבעל'; ותו: היכא דייחד לה שדה לכתובתה - מאי טעמא דרב חסדא דפליג?)

משנה :

"מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לחבירו אלף זוז על מנת ליתנן לו מכאן ועד שלשים יום", והוא אומר "מכאן ועד עשר שנים": אומדים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז בין נותנן מכאן ועד שלשים יום בין נותנן מכאן ועד עשר שנים.

גמרא :

אמר רב יהודה אמר שמואל: 'המלוה את חבירו לעשר שנים - שביעית משמטתו' -

(מכות ג, ב)

ואף על גב דהשתא (בשביעית) לא קרינן ביה (דברים טו, ב) [זהו דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו] לא יגוש [את רעהו ואת אחיו כי קרא שמטה לה] (שהרי אם בא לנגשו בלא שבועית נמי אינו יכול) - (לא אמרין כיון דלא קרינן ביה 'לא יגוש' - לא קרינן ביה 'שמוט':) סוף אתי לידי 'לא יגוש' (והכי משתמע ביה קרא: 'לא יגוש' בזמנו 'את רעהו... כי קרא שמטה' קודם לכן) .
מתיב רב כהנא: 'אומדים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו אלף זוז בידו בין ליתן מכאן ועד שלשים יום ובין ליתן מכאן ועד עשר שנים', ואי אמרת 'שביעית משמטתו' - כולו נמי בעי שלומי ליה! ?
אמר רבא: הכא במאי עסקינן? במלוה על המשכון ובמוסר שטרותיו לבית דין ('מוסר שטרותיו לבית דין' הוא פרחבול שהתקין הלל, שכתוב בו 'מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה'), דתנן [שבועית פ"י מ"ב] 'המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לבית דין - אין משמיטין' (דלא קרינן ביה 'לא יגוש', שהרי אינו תובע כלום) !

איכא דאמרי: אמר רב יהודה אמר שמואל: 'המלוה את חבירו לעשר שנים - אין שביעית משמטתו' ואף על גב דאתי לידי לא יגוש - השתא מיהא לא קרינן ביה 'לא יגוש'.
אמר רב כהנא: אף אנן נמי תנינא: 'אומדין כמה אדם רוצה ליתן ויהיו אלף זוז בידו בין ליתן מכאן ועד שלשים יום ובין ליתן מכאן ועד עשר שנים' - ואי אמרת 'שביעית משמטתו' - כולו נמי בעי שלומי ליה!
אמר רבא: הכא במאי עסקינן? במלוה על המשכון ובמוסר שטרותיו לבית דין, דתנן: 'המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לבית דין - אין משמיטין'.

ואמר רב יהודה אמר שמואל: האומר לחבירו "על מנת שלא תשמטני שביעית" - שביעית משמטת.
לימא קסבר שמואל 'מתנה על מה שכתוב בתורה הוא, וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל' ? והא איתמר: 'האומר לחבירו "על מנת שאין לך עלי אונאה": רב אומר: יש לו עליו אונאה, ושמואל אומר: אין לו עליו אונאה' !
הא - איתמר עליה: 'אמר רב ענן: לדידי מפרשא ליה מיניה דשמואל: "על מנת שאין לך עלי אונאה" - אין לו עליו אונאה (שהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים); (ואם אמר לו): "על מנת שאין בו אונאה" (אין זה מתנה שימחול לו אונאתו, אלא הוא התנה עמו שאינו אונהו במכר זה) - הרי יש בו אונאה (והרי אנו רואים שיש בו אונאה! ובהאי מודה שמואל דיש לו עליו אונאה); הכא נמי: (אם אמר לו ליה) "על מנת שלא תשמטני (אתה) בשביעית" - אין שביעית משמטתו (תנאי הוא זה, ואף על פי שהתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים); (אבל אם אמר לו): "על מנת שלא תשמטני שביעית" - שביעית משמטתו (השביעית אינה מסורה בידו להתנות שלא תהא השביעית משמטת; לפיכך אין כאן תנאי) .

תנא: המלוה את חבירו סתם - אינו רשאי לתובעו פחות משלשים יום. סבר רבה בר בר חנה קמיה דרב למימר: הני מילי במלוה בשטר: דלא עבד איניש דטרח דכתב שטר בציר מתלתין יומין, אבל מלוה על פה - לא.

אמר ליה רב: הכי אמר חביבי (תרגום של 'דודי': רבי חייא - אחי אביו היה): אחד המלוה בשטר ואחד המלוה על פה.
תניא נמי הכי: המלוה את חבירו סתם - אינו רשאי לתובעו פחות משלשים יום, אחד המלוה בשטר ואחד המלוה על פה.

אמר ליה שמואל לרב מתנה: לא תיתיב אכרעין עד דמפרשת לה להא שמעתא: מנא הא מילתא דאמור רבנן 'המלוה את חבירו סתם אינו

רשאי לתובעו פחות משלשים יום, אחד המלוה בשטר ואחד המלוה על פה? אמר ליה: דכתיב (דברים טו, ט) [השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר] קרבה שנת השבע שנת השמטה [ורעה עינך באחיק האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא]; ממשמע שנאמר 'קרבה שנת השבע' איני יודע שהיא שנת שמטה? אלא מה תלמוד לומר 'שנת השמטה'? לומר לך: [יש] שמטה אחרת שהיא כזו (שקרויה 'שנה') ואיזו? - זו המלוה את חבירו סתם שאינו רשאי לתובעו בפחות משלשים יום, דאמר מר: שלשים יום בשנה חשוב שנה.

ואמר רב יהודה אמר רב: הפותח בית הצואר בשבת (שעשה פה לחלוק חדש) - חייב חטאת (שתיקן כלי). [## ויהא חייב משום מכה בפטיש - דאורייתא, אבל שיקון כלי מדרבנן?] מתקיף לה רב כהנא: וכי מה בין זה למגופת חבית (דאמרין בפרק 'חבית שנשברה' (שבת קמו). דמתיז ראשה בשבת בסייף לפתוח את החבית)? אמר ליה: זה (דבית הצואר) - חבור (הלכך פתח = תיקון חדש הוא זה), וזה (אבל המגופה, אף על פי שהיא טוחה על פי החבית בטיט) - אינו חבור (והוה לה כפתוחה ועומדת). (האי דנקט לה הכא - משום דאמר רב יהודה לעיל 'המלוה את חברו לעשר שנים כו', ואותביה רב כהנא - נקט נמי לכולהו הנך מילי דשמעתין דאמרניהו רב יהודה ואותביה רב כהנא).

ואמר רב יהודה אמר רב: שלשת לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב של יין ('חסר קורטוב' לא גרסינן ברב יהודה), ומראה יין, ונפלו למקוה - לא פסלוהו (זיל בתר חזותא, ויין אינו פוסל את המקוה, ופסול מקוה במים שאובין - מדרבנן הוא). מתקיף לה רב כהנא: וכי מה בין זה למי צבע, דתנן [מקואות פ"ז מ"ג]: 'רבי יוסי אומר: מי צבע פוסלין את המקוה בשלשת לוגין'?! אמר ליה רבא: התם 'מיא דצבעא' מקרי, הכא 'חמרא מזיגא' מקרי. והתני רבי חייא: (שלשת לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין ומראה יין ונפלו למקוה) הורידו את המקוה (מהכשרו לפסול)?! אמר רבא: לא קשיא: הא (רב) - (כ) רבי יוחנן בן נורי (דאזיל בתר חזותא), הא - רבנן, דתנן [מקואות פ"ז מ"ה]: 'שלשת לוגין מים

(מכות ד, א) חסר קורטוב ('חסר קורטוב' גרסינן הכא ברישא ובסיפא) שנפל לתוכן קורטוב יין ומראה יין, ונפלו למקוה - לא פסלוהו (משום דחסרו קורטוב; אבל אי הוּו מעיקרא שלשת לוגין שלמים, ונפל לתוכן קורטוב יין ומראה יין - פסלוהו; והא דתני רבי חייא 'הורידו את המקוה' - כי האי תנא סבירא ליה); וכן שלשה לוגין מים חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב חלב ומראה יין, ונפלו למקוה - לא פסלוהו (טעמא דסיפא נמי משום דחסר קורטוב הוּו, וגבי יין נמי הוּו מצי למיתני כי האי גוונא ברישא, וניתנינהו בחדא בבא, הכי: 'שלשת לוגין מים חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב יין או חלב - בין שמראה יין - לא פסלוהו'; אלא כי אורחא דמילתא קתני להו: שהיין, שהוא אדום - הופך את המים ממראה יין, אבל החלב אין דרכו להפוך את מראיתו); רבי יוחנן בן נורי אומר: הכל הולך אחר המראה (וגבי יין, אפילו הוּו מעיקרא שלשת לוגין שלמים, כיון דמראה יין - לא פסלוהו)'; (ורב כוותיה סבר ליה; וגבי חלב - אף על גב דמעיקרא חסר קורטוב, הוּו משלים להו חלב).

הא מיבעיא בעי לה רב פפא, דבעי רב פפא (אהא פרכינן: דאוקימנא לרב כרבי יוחנן בן נורי, ולא כרבנן): רב (דאמר לעיל 'לא פסלוהו' - היכי תני?) (מי) תני 'חסר קורטוב' ברישא, אבל שלשה לוגין לתנא קמא פסלי (ואי הוּו שלמים - פסלו, ודלא כרב), ואתא רבי יוחנן למימר: הכל הולך אחר המראה, ורב אומר כרבי יוחנן בן נורי? או דלמא רב לא תני (ברישא) 'חסר קורטוב' ברישא, ורבי יוחנן בן נורי, כי פליג - אסיפא הוא דפליג, ורב דאמר (למילתיה דלעיל) כדברי הכל (אפילו כרבנן: דרבנן תרוייהו בעו: שיעורא וחזותא, ורב דאמר כדברי הכל, דכולי עלמא חזותא מיהת בעינן)? לרב פפא מיבעיא ליה, לרבא פשיטא ליה (דרב תני 'חסר קורטוב' ברישא, דלא בעי תנא קמא אלא שיעורא, ורב - דקפיד נמי אחזותא, כרבי יוחנן בן נורי אמרה למילתיה).

אמר רב יוסף: לא שמיצא לי הא שמעתא (תלמידו של רב יהודה אני, ולא שמעתי מפיו שמועה זו דאמרן לעיל בשמיה: 'שלשה לוגין מים שנפל לתוכן כו').
אמר ליה אביי: את אמרת לה ניהלן (רב יוסף חלה ושכח תלמודו, והיה אביי מזכירו מה שקיבל הימנו), והכי אמרת ניהלן (כששנית משנה זו אמרת לנו עליה ההיא מימרא דרב יהודה אמר רב, ופירשת לנו): דרב לא תני 'חסר קורטוב' ברישא, ורבי יוחנן - אסיפא פליג, ורב דאמר (למילתיה) כדברי הכל.
[## לרבא פשיטא, ולרב פפא - תלמידו של רבא - ספק! האם רב פפא לא למד היטב מרבא? - לא: רבא אולי לא הכיר את דברי רב יוסף, שהרי רבא לא היה תלמידו, אבל אביי הכיר - ורב פפא שמע גם מאביי, ולכן הסתפק בין דברי רבא לדברי אביי בשם רב יוסף.]

ואמר רב יהודה אמר רב: חבית מליאה מים שנפלה לים הגדול - הטובל שם (באותו מקום) לא עלתה לו טבילה: חיישינן לשלשה לוגין שלא יהו במקום אחד (שמא כל מים שהיו בחבית עומדים יחד, ושמא בא זה ראשו ורובו במים שאובין, וזה אחד מן הפוסלין את התרומה) ('אי אפשר לשלשה לוגין כו' לא גרסינן, דהא ודאי אפשר; אלא חיישינן לשמא; וסיפא דמילתא מוכחא דמשום שמא הוא, דאמרין לקמן טעמא: משום דמוקמינן גברא אחזקיה); ודוקא לים הגדול, דקאי וקיימא, אבל נהרא בעלמא - לא.
תניא נמי הכי (דחיישינן בים הגדול למשקין הנופלין בו שהם עומדים במקומם): חבית מליאה יין [לבן - תו"ס] ('חבית של יין גרסינן בברייתא, והכי גרסינן בתוספתא (דמקואות פ"ה)²) שנפלה לים הגדול - הטובל שם לא עלתה לו טבילה; חיישינן לשלשה לוגין שאובין שלא יהו במקום אחד; 'וכן ככר של תרומה שנפל שם (אחר שטבל זה ועלה) - טמא (שמא היין עומד במקומו, ונשמא מחמת האדם, וחזר וסימא את הככר)'.
מאי 'וכן' (פשיטא: כיון דחיישת לשמא היין עומד במקומו - איכא למיחש שנשמא הככר)? מהו דתימא התם (אף על גב דלגבי טבילה חיישינן - לגבי ככר לא חיישינן, דהא מילתא ספיקא היא: אי קאי יין בדוכתיה אי לא; וגבי גברא - הוא דאמרין 'לא עלתה לו טבילה'): אוקי גברא אחזקיה (והוא טמא היה, ובטבילת ספק אתה בא לטהרו? אל תטהרנו מספק!) - הכא אוקי תרומה אחזקה (והיא בחזקת טהורה קיימא)? - קא משמע לן.
(תוספות ד"ה אמר רב יהודה אמר רב חבית מלאה מים. כך גירסת הקונטרס, וקאמר 'לא עלתה לו טבילה' - משום מים שאובין; ולא נראה: דהא מדשוי להו השקה כמחוברים לטהרם מטומאה - הוא הדין לענין טבילה נמי; ועוד: דאמרין בביצה (דף יח: ושם) 'מטבילין כלי על גבי מימיו לטהרו', והיכי סלקא ליה טבילה לגו מנא? הא המים שבתוכו שאובין ולא מיערבי? ובהשקה בעלמא עדיף להו! אלא ודאי נעשין מחוברין גם לענין טבילה; לכך נראה דגרסינן במילתיה דרב יהודה 'חבית מלאה יין' ולכך לא עלתה לו טבילה: דמי היס קוו וקיימי, ושמא עדיין הוא צבור ועומד במקומו, ואיסור ניכר, וטובל ביין אבל נהרא בעלמא - לא, דודאי מתערב במים ואז לא היה בעין, ועלתה לו טבילה; ומיירי ביין לבן שאינו משנה מראית המים, דאי ביין אדום - ניחוי אם שינה מראית המים אם לא!]
[ועיין פני יהושע]

משנה:

"מעידין אנו באיש פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז" ונמצאו זוממין - לוקין ומשלמין, שלא השם (המקרא) המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין (מלקות משום 'לא תענה' ותשלומין משום 'כאשר זמם' [כדמפרש להלן]) - דברי רבי מאיר;
וחכמים אומרים: כל המשלם - אינו לוקה (דכתיב 'כדי רשעתו' [דברים כה, ב]; משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעות [כדלהלן]; ובמסכת כתובות (דף לב.) מקשינן: ונימא 'כל הלוקה אינו משלם', וילקו כל הזוממין ולא ישלמו? ומשנינן: 'בפירוש רבתה תורה עדים זוממין לתשלומין, ויליף לה התם).
"מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב מלקות ארבעים" ונמצאו זוממין - לוקין שמונים: משום (שמות כ"ב) [לא תרצח לא תנאף לא תגנב] לא תענה ברעך עד שקר, ומשום (דברים יט, יט) ועשיתם לו כאשר זמם [לעשות לאחיו ובערת הרע מקרבך] - דברי רבי מאיר;
וחכמים אומרים: אין לוקין אלא ארבעים (משום 'כאשר זמם' אבל משום 'לא תענה' - לא לקי, כדמפרש בגמרא).

² בגירסתנו בתוספתא מקואות ה, ט: חבית שנשברה בים הגדול ומראה אותו מקום כמראה אותו היין הטובל באותו מקום כאילו לא טבל ולא עוד אלא אפילו נפל לשם ככר תרומה טמא.

(מכות ד, ב)

גמרא:

בשלמא לרבנן (דברים כה, ב) [והיה אם בן הכות הרשע והפילו השפט והכהו לפניו] כדי רשעתו [במספר] כתיב: משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי רשעות;

אלא רבי מאיר - מאי טעמא?

אמר עולא: גמר ממוציא שם רע ("לא מצאתי לבתך בתולים" [דברים כב, יד]): מה מוציא שם רע לוקה ומשלם (דכתיב [דברים כב, יח] 'ויסרו אותו', [פסוק יט] 'וענשו אותו' ואמרין בכתובות [דף מו.] 'ויסרו' - זה מלקות, וילפינן לה מקראי) - אף כל לוקה ומשלם.

מה למוציא שם רע, שכן קנס (וכל קנס - חידוש הוא, ומחידוש לא ילפינן לממונא)? סבר לה כרבי עקיבא, דאמר: עדים זוממין - קנסא הוא.

איכא דמתני (להא דעולא) אהא: דתניא: ' (שמות יב, ו) [ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר] [באש תשרפו] - בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה, לומר שאין לוקין עליו (שהעשה האמור אחריו - תקנתו וכפרתו על עבירת הלאו) - דברי רבי יהודה; רבי יעקב [ולא 'עקיבא', לפי מסכת שבועות ג, ב, וכן מתקן כאן המהרש"א] אומר: לא מן השם הוא זה (אין טעם זה עיקר: דלאו שניתק לעשה אין לוקין עליו), אלא (אלא מפני מה המותר אינו לוקה?) משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה - אין לוקין עליו - מכלל דרבי יהודה סבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו - מנא ליה? אמר עולא: גמר ממוציא שם רע: מה מוציא שם רע לאו שאין בו מעשה לוקין עליו - אף כל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. מה למוציא שם רע שכן לוקה ומשלם?

אלא אמר ריש לקיש: גמר מעדים זוממין: מה עדים זוממין לאו שאין בו מעשה לוקין עליו (עדים זוממין לוקין על דיבורם בעדי בן גרושה ובן חלוצה) - אף כל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו.

מה לעדים זוממין שכן אין צריכין התראה (בכתובות אמרין טעמא, ב'אלו נערו' [דף לג.]: נתרי בהו אימת כו'; אבל כל שאר עונשין בבית דין של מטה צריכין התראה)?

מוציא שם רע יוכיח, וחזר הדין: לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה: הצד השווה שבהן: לאו שאין בו מעשה ולוקין עליו - אף כל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו.

מה להצד השווה שבהן שכן קנס?

הא - לא קשיא: רבי יהודה לא סבר לה כרבי עקיבא.

אלא מה להצד השווה שבהן שכן יש בהן צד חמור?

ורבי יהודה - צד חמור לא פריך (הואיל וחומר של זה אינו חומר של זה - אין טעם המלקות תלוי בו).

ורבנן - האי (שמות כ, יב) [לא תרצח לא תנאף לא תגנב] לא תענה ברעך עד שקר - מאי דרשי ביה?

ההוא מיבעי ליה לאזהרה לעדים זוממין (לענשן בדין הזמה, ולא ניתן לעונש מלקות, אלא שלא היה לו לענשן בדין הזמה אלא אם כן הזהיר).

פני יהושע על מכות - דף ד ע"ב

שם ורבנן האי לא תענה מאי דריש ביה. לכאורה הסוגיא תמוה: דא"כ בכל לאוין דאין לוקין עליהם - אמאי לא מקשינן הכי? אלא ע"כ דלאיסורא בעלמא אתי, כדאשכחן בדוכתי טובא; וא"כ דלמא הכא נמי דכוותיה? מיהו אפשר דשאני הכא כיון דכמה עשין וכמה לאוין נאמרו בדבר זה, כגון 'מדבר שקר תרחק' 'אל תשת ידך עם רשע' והרבה כיוצא באלו; משום הכי לא ניחא להו למימר דכולהו אתי לאיסורא בעלמא; ואע"ג דכה"ג נמי אשכחן טובא בש"ס - מכל מקום הא אמרין בעלמא דכל היכא דאיכא למידרש - דרשינן, ולא מוקמינן בלאוי יתירא; אם כן מכ"ש הכא דאית לן למימר: כיון דגלי רחמנא וכתב בעדים זוממין 'והיה אם בן הכות הרשע' - אם כן טפי אית לן למימר דהאי 'לא תענה' נמי אתי למלקות, כדקאמר רבי עקיבא; כן נראה לי.

ורבי מאיר - אזהרה לעדים זוממין מנא ליה?

אמר רבי ירמיה: נפקא ליה (דברים יט, כ) מ'והנשארים ישמעו ויראו ולא יוסיפו [לעשות] עוד [כדבר הרע הזה בקרבך]' (הרי אזהרה בפרשת עדים זוממין כתיב).

ורבנן?

ההוא מיבעי ליה

(מכות ה, א)

להכרזה (דאמרינן בסנהדרין, ב'אלו הן הנחנקין' (דף פט): ארבעה צריכין הכרזה: לאחר שנענשו בבית דין - צריכין בית דין להכריז: "כך וכך נהרג פלוני בבית דין על עבירה פלונית" כדי לרדות את השומעין).
ורבי מאיר?

הכרזה מ'ישמעו ויראו' נפקא (ואזהרה מ'לא יוסיפו').

משנה:

משלשין בממון (כדמפרש ואזיל) ואין משלשין במכות.

כיצד?

העידוהו שהוא חייב לחבירו מאתים זוז, ונמצאו זוממין - משלשין ביניהם; אבל אם העידוהו שהוא חייב מלקות ארבעים ונמצאו זוממין - כל אחד ואחד לוקה ארבעים.

גמרא:

מנא הני מילי (דכל אחד טופג את הארבעים)?

אמר אביי: נאמר 'רשע' בחייבי מלקיות [דברים כה,ב: והיה אם בן הכות רשע והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר] ונאמר 'רשע' [במדבר לה,לא: ולא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת] בחייבי מיתות בית דין; מה להלן אין מיתה למחצה - אף כאן אין מלקות למחצה.

רבא אמר: בעינן (דברים יט,יט) כאשר זמם לעשות לאחיו [ובערת הרע מקרבן] (שיקבל הנדון מלקות שלימה) - וליכא.

אי הכי ממון נמי?

ממון מצטרף (והרי קיבל מה שרצו להפסידו בין כולם), מלקות לא מצטרף.

משנה:

אין העדים נעשים זוממין עד שיזימו את עצמן (שיזימו אותן בעסקי גופן ולא בעסקי ההורג וההרוג, כדמפרש ואזיל).

כיצד?

אמרו "מעידין אנו באיש פלוני שהרג את הנפש" ! אמרו להם: "היאך אתם מעידין, שהרי נהרג זה או ההורג זה היה עמנו אותו היום במקום פלוני"? ! - אין אלו זוממין;

אבל אמרו להם "היאך אתם מעידין, שהרי אתם הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני" ! - הרי אלו זוממין, ונהרגין על פיהם.
באו אחרים (שהעידו עליו כעדות הראשונים) והזימום (אלו השנים שהזימו את הראשונים -הזימו גם את האחרונים), באו אחרים והזימום - אפילו מאה (אם הן מאה כתות זו אחר זו וכת אחת הזימתן) - כולם יהרגו.

רבי יהודה אומר: איסטטית היא זו (הכת הזאת - כת של עדות סרה; ו'סטיא' היא: כך נטלו עצה ביניהם להזים את כל הבא להעיד עליו), ואינו נהרג אלא כת הראשונה בלבד.

גמרא:

מנא הני מילי?

אמר רב אדא: דאמר קרא (דברים יט,יח) [ודרשו השופטים היטב] והנה עד שקר העד שקר ענה [באחיו] - עד שתשקר גופה של עדות (גופן של עדים).

דבי רבי ישמעאל תנא: (דברים יט,טז) [כיקום עד חמש באיש] לענות בו סרה - עד שתסרה גופה של עדות (בפרשת עדים זוממין כתיב 'סרה': עדות המוסרת, שהוסרו משם).

אמר רבא: באו שנים ואמרו "במזרח בירה (טרקלין גדול) ## שאי אפשר לאדם רגיל לראות בתוכו מקצה לקצה?? - עיין בהמשך)] הרג פלוני את הנפש", ובאו שנים ואמרו "והלא במערב בירה עמנו הייתם" - חזינן: אי כדקיימי

במערכ בירה מיחזא חזו למזרח בירה - אין אלו זוממין, ואם לאו -
הרי אלו זוממין.

פשיטא?

מהו דתימא ליחוש לנהורא בריא (שמא מאור עיניהם של אלו בריא וצופין למרחוק יותר ממנו
[משליחי בית הדין שנשלחו לבדוק]) - קמשמע לן.

ואמר רבא: באו שנים ואמרו: "בסורא בצפרא בחד בשבתא הרג פלוני
את הנפש" ובאו שנים ואמרו: "בפניא בחד בשבתא עמנו הייתם
בנהרדעא" - חזינן: אי מצפרא לפניא מצי אזיל מסורא לנהרדעא -
לא הוה זוממין, ואי לאו - הוה זוממין.
פשיטא!?

מהו דתימא ליחוש לגמלא פרחא (מין גמלים יש, שהם קלים במרוצתם כעוף הפורח) - קא
משמע לן.

ואמר רבא: באו שנים ואמרו "בחד בשבתא הרג פלוני את הנפש",
ובאו שנים ואמרו "עמנו הייתם בחד בשבתא, אלא בתרי בשבתא הרג
פלוני את הנפש", ולא עוד, אלא אפילו אמרו (המזימין) "ערב שבת הרג
פלוני את הנפש" (שהקדימו חובתו יותר מן הראשונים) - (הרי אלו הזוממין) נהרגין (ולא
אמרינן בגברא קטילא אסהוד): (מאי טעמא? -) דבעידנא דקא מסהדי (כשבא יום שלישי בשבת
להעיד עליו) - (אכתי) גברא לאו בר קטלא הוא (שלא הועד עליו בבית דין, ואילו הוה אתי
ומודה - הוה מיפטר [עיי' תוספות ד"ה דבעידנא; נראה לי שקטע זה שייך להלן, בשנים
שאמרו "בחד בשבתא גנב וטבח ומכר"; ושם כתב רש"י: 'משום דהוה מצי למיפטר
נפשיה בהודעה'; אולי קטע זה ברש"י הועתק בטעות מגירסא אחרת של רש"י; אבל
עיי' פני יהושע]; נמצא שהם היו מחייבין מיתה את מי שאינו ראוי למות).

מאי קא משמע לן (דאף על גב דאיהו מיקטיל אינהו מיקטלי)? תנינא (במתניתין, בפרקין דף
ו') גבי שנים רואין אותם מחלון זה כו'): 'לפיכך נמצאת אחת מהן זוממת הוא והן
נהרגין והשניה פטורה'?

סיפא: 'מה שאין כן בגמר דין' (בהזמת עדי גמר דין) 'איצטריכא ליה: 'באו
שנים ואמרו "בחד בשבתא נגמר דינו של פלוני", ובאו שנים ואמרו
"בחד בשבתא עמנו הייתם, אלא בערב שבת נגמר דינו של פלוני",
ולא עוד, אלא אפילו אמרו "בתרי בשבתא נגמר דינו של פלוני" -
אין אלו נהרגין: דבעידנא דקא מסהדי - גברא בר קטלא הוא (שאף על פי
שאלו האחרונים מאחרים את זמן גמר דינו, מכל מקום מודים הן שבאו הזוממין להעיד עליו: בשלישי בשבת
- כבר היה דינו נגמר מאתמול, ובגברא קטילא אסהוד);

וכן לענין תשלומי קנס (שהמודה בו פטור - דינו נמי בזה כדיני נפשות, ויש חילוק בין עדות גוף
המעשה לעדות של גמר דין):

באו שנים ואמרו "בחד בשבתא גנב וטבח ומכר", ובאו שנים ואמרו
"בחד בשבתא עמנו הייתם, אלא בתרי בשבתא גנב וטבח ומכר" -
משלמין; ולא עוד אלא אפילו אמרו "בערב שבת גנב וטבח ומכר" -
משלמין: דבעידנא דקא מסהדי - גברא לאו בר תשלומין הוא (ופירוש:
משום דהוה מצי למיפטר נפשיה בהודאה, אישתכח דאינהו הוו מפסדי ליה; ודוקא קנס, אבל בעדות ממון -
פטורין: שהרי לא היו מפסידין אותו כלום אחר שהוא מחויב ועומד);

באו שנים ואמרו "בחד בשבתא גנב וטבח ומכר ונגמר דינו", ובאו
שנים ואמרו "בחד בשבתא עמנו הייתם, אלא ערב שבת גנב וטבח ומכר
ונגמר דינו", ולא עוד אלא אפילו אמרו "בחד בשבתא גנב וטבח
ומכר, ובתרי בשבתא נגמר דינו" - אין משלמין: דבעידנא דקא
מסהדי (כשהעידו אלו עליו) - גברא בר תשלומין הוא (כבר חייבוהו בית דין, ואי הוה
מודי לא הוה מיפטר).

רבי יהודה אומר איסטטית היא זו כו':

(מכות ה, ב)

אי איסטטית היא זו - אפילו כת ראשונה נמי לא!?
אמר רבי אבהו: שקדמו והרגו (את הכת הראשונה, קודם שתבוא כת שניה).

מאי דהוה הוה (ולמה לי למיתני 'אלא כת ראשונה') !
אלא אמר רבא: הכי קאמר: אם אינה אלא כת אחת – נהרגת, אי איכא
טפי – אין נהרגין.
הא 'בלבד' קאמר (משמע שיש עוד אחרת) ?
קשיא.

ההיא איתתא דאתאי סהדי - ואישתקור (הכחישו זה את זה בדרישות בית דין כשבדקום),
איייתי סהדי - ואישתקור; אזלה אייתי סהדי אחריני דלא אישתקור.
אמר ריש לקיש: הוחזקה זו (להביא עדי שקר, ולא נקבל עוד עדות אחרת).
אמר ליה רבי אלעזר: אם היא הוחזקה (לחזר אחריהם) - כל ישראל מי
הוחזקו (לשמוע לה, שתחזיק את האחרים כשקרים) ?

זימנין (פעם אחרת) הוו יתבי קמיה דרבי יוחנן; אתא כי האי מעשה
לקמיהו. אמר ריש לקיש: הוחזקה זו.
אמר ליה רבי יוחנן: אם הוחזקה זו - כל ישראל מי הוחזקו?
הדר חזיה לרבי אלעזר בישות (החזיר ריש לקיש את פניו ונסתכל ברבי אלעזר בפנים
זועפות), אמר ליה: שמעת מילי מבר נפחא ולא אמרת לי משמיה (שהבין ריש
לקיש ששמע רבי אלעזר דבר זה מפני רבי יוחנן, וכשאמרה לו לא אמרה בשמו) !

לימא ריש לקיש דאמר כרבי יהודה (במתניתין: 'איסטטית היא זו', והוחזקה להזים),
ורבי יוחנן דאמר כרבנן?
אמר לך ריש לקיש: אנא דאמרי לך אפילו לרבנן: עד כאן לא קא
אמרי רבנן התם: דליכא דקא מהדר (שאינן אדם מחזר אחריהם לשכרם ולהרגילם תמיד לבוא
לבית דין ולהזים את כל הבאים), אבל הכא: איכא הא דקא מהדרא (לבקש ולשכור עדי
שקר) !
ורבי יוחנן אמר לך: אנא דאמרי אפילו לרבי יהודה: עד כאן לא
קאמר רבי יהודה התם: דאמרינן 'אטו כולי עלמא גבי הני הוו
קיימי', אבל הכא: הני ידעי בסהדותא (אלו האחרונים ידעי בעדותה של זו), והני
לא ידעי בסהדותא.

משנה:
אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין (אלא אם כן נגמר תחלה הדין של הנדון
ליהרג ואחר כך הזממו) שהרי הצדוקין אומרים עד שיהרג שנאמר (שמות כא, כג) [ואם
אסון יהיה ונתתה] **נפש תחת נפש** (גירסת רש"י: **נפש בנפש**. בעדים זוממין כתיב: לא תחוס עינך נפש בנפש [עין
בעין שן בשן יד ביד רגל ברגל] [דברים יט, כא])
אמרו להם חכמים: והלא כבר נאמר (דברים יט, יט) **ועשיתם לו כאשר זמם לעשות
לאחיו** [ובערת הרע מקרבן]: (משמע: **והרי אחיו קיים** ! ?)
ואם כן למה נאמר '**נפש תחת נפש**' ?
יכול משעה שקבלו עדותן (ובאה להם הזממה) - (מיד, קודם גמר דינו של נדון) יהרגו ?
- תלמוד לומר '**נפש תחת נפש**' : הא אינן נהרגין עד שיגמר הדין.

גמרא:
תנא: בריבי (כך היה שמו) אומר: לא הרגו - נהרגין; הרגו (שלא הזממו עד
שנהרג הנדון על פיהם) - אין נהרגין.
אמר אביו: בני! לאו קל וחומר הוא?
אמר לו: לימדתנו רבינו שאין עונשין מן הדין, דתניא [סיפרא קדושים
פרשה י משנה י]: (ויקרא כ"ז) [ו] **איש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו** [וראה את ערותה והיא
תראה את ערותו חסד הוא ונכרתו לעיני בני עמם ערות אחתו גלה עונו ישא] - אין לי אלא בת אביו
שלא בת אמו, ובת אמו שלא בת אביו; בת אמו ובת אביו מניין?
תלמוד לומר: ערות אחותו גילה: עד שלא יאמר - יש לי בדין: אם
ענש על בת אביו שלא בת אמו, ובת אמו שלא בת אביו, בת אביו ובת
אמו לא כל שכן! הא למדת שאין עונשין מן הדין.

[שם, משנה יב] עונש שמענו אזהרה מנין? - תלמוד לומר: (ויקרא יח, ט) ערות אחותך בת אביך או בת אמך [מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותך]; אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו, ובת אמו שלא בת אביו; בת אביו ובת אמו מנין? - תלמוד לומר (ויקרא יח, יא) ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא [לא תגלה ערותה]; עד שלא יאמר - יש לי מן הדין: מה אם הוזהר על בת אמו שלא בת אביו, ובת אביו שלא בת אמו - בת אביו ובת אמו לא כל שכן! הא למדת שאין מזהירין מן הדין.

(אמתניתין קאי, דאמר 'אין עושין דין הזמה עד שיגמר הדין, ויליף לה מ'נפש בנפש' [דברים יט, כא], דמשעתה בחייבי מיתות): חייבי מלקיות מנין (העידוהו שחייב מלקות והוזמו - מנלן דאין לוקין אלא אם כן נגמר הדין תחלה על פיהם)?

תלמוד לומר: 'רשע' 'רשע'.
[לעיל ה, א: נאמר 'רשע' בחייבי מלקיות [דברים כה, ב]: והיה אם בן הכות הרשע והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר] ונאמר 'רשע' [במדבר לה, לא]: ולא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת]

חייבי גליות מנין (העידוהו שחייב לגלות והוזמו, ותנן במתניתין 'סופג את הארבעים': מנלן [דאין לוקין] עד שיגמר הדין? דהני, הואיל ולא מדין 'כאשר זמם' קא מתרבו - לא אתי מלקות דידהו מגזירה שוה ד'רשע' 'רשע': דמהווא לא ילפינן, אלא עדים זוממין שהרשיעו הנידון ללקות (או למיתה), דהאי 'רשע' 'רשע' - בנידונין כתיב)?

אתיא רוצח [בשוגג] רוצח [במזיד].
(תוספות ד"ה חייבי גליות מנין: פירוש: מנין דאין לוקין עד שיגמר דינו? וקשיא: דהא כשהעידו אחייבי גליות - הרי הן חייבי מלקות, וחייבי מלקות כבר גמרנו מ'רשע' ו'רשע'? ופירקש הקונטרס דמההיא לא ילפינן אלא עדים זוממין שהרשיעו הנדון ללקות או למיתה, דהאי קרא ד'רשע' 'רשע' - בנידונין כתיב, אבל כשהרשיעו הנדון לגלות - לא גמרין.)

תניא: אמר רבי יהודה בן טבאי: אראה בנחמה ("לא אראה בנחמה", וגמרא הפכו לברכה; פירוש אחר 'אראה בנחמה': נשבע: ימותו בניו ואראה בנחמתן) אם לא הרגתי עד זומם (שלא הוזם אלא אחד מהם והרגתי) להוציא מלבן של צדוקים, שהיו אומרים 'אין העדים זוממין נהרגין עד שיהרג הנדון'.
אמר לו שמעון בן שטח: אראה בנחמה אם לא שפכת דם נקי, שהרי אמרו חכמים: אין העדים זוממין נהרגין עד שיזומו שניהם, ואין לוקין עד שיזומו שניהם (מתניתין היא [פ"א מ"ז]: מה שנים אין נהרגין עד שיזומו שניהם, דכתיב 'והנה עד שקר העד' [דברים יח, יח], ואמר מר (סוטה דף ב:): 'כל מקום שנאמר 'עד' הרי כאן שנים, עד שיפרוט לך הכתוב אחד').

מיד קבל עליו רבי יהודה בן טבאי שאינו מורה הוראה אלא לפני שמעון בן שטח (שאם יטעה - יורהו); וכל ימיו של רבי יהודה בן טבאי היה משתטח על קברו של אותו העד והיה קולו נשמע, וכסבורין העם לומר קולו של הרוג (הכל בלילה, או ביום ואינן רואין אותו); אמר: קולי שלי הוא; תדעו: למחר הוא מת - אין קולו נשמע.
אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: דלמא בדינא קם בהדיה אי נמי פיוסי פייסיה.

משנה:

(דברים יז, 1) על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת [לא יומת על פי עד אחד]; אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט הכתוב בשלשה? אלא להקיש שנים לשלשה: מה שלשה מזימין את השנים - אף השנים יזומו את השלשה; ומנין אפילו מאה? תלמוד לומר: 'עדים'.

רבי שמעון אומר: מה שנים אינן נהרגין עד שיהיו שניהם זוממין (עד שיזומו שניהם כדפרישית לעיל) - אף שלשה אינן נהרגין עד שיהיו שלשתן זוממין; ומנין אפילו מאה? - תלמוד לומר: 'עדים'.
רבי עקיבא אומר: (לא הוצרך ללמדנו זאת: דממילא ידעינן ששנים מזימין את השלשה, שהרי השנים כשרים לכל עדיות, וממילא ידעינן שאין זוממין עד שיזומו כולם, שהרי כולם כאחד נעשו עדים, וקרא כתיב: 'והנה עד שקר העד' [דברים יח, יח]) לא בא השלישי להקל אלא להחמיר עליו (שלא תאמר 'הואיל ובלאו הוא היתה העדות מתקיימת, לא יעשו בו דין הזמה' - לימדך הכתוב שאף הוא מן מקיימי דבר),

ולעשות דינו כיוצא באלו; ואם כן ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה
כעוברי עבירה - על אחת כמה וכמה ישלם שכר לנטפל לעושי מצוה
כעושי מצוה (שמצינו מדה הטובה מרובה ממדת פורענות: במדה טובה הוא אומר (שמות לד, ז) נוצר חסד
לאלפים; במדת פורענות הוא אומר (שם) 'על שלשים ועל רבעים') : ומה שנים נמצא אחד מהן
קרוב או פסול - עדותן בטלה, אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או
פסול - עדותן בטלה; מנין אפילו מאה? - תלמוד לומר: 'עדים'.

(מכות ו, א)

[המשך המשנה]

אמר רבי יוסי: כמה דברים אמורים? - בדיני נפשות (דכתיב 'והצילו העדה'
ומהדרין אזכותא), אבל בדיני ממונות - תתקיים העדות בשאר.
רבי אומר: אחד דיני ממונות (נמי עדותן בטלה) ואחד דיני נפשות,
ואימתי (ובדיני נפשות, כי אמרין 'בטלה')? - בזמן שהתרו בהן (בזמן שהקרוב או הפסול
נשתתף בעדות מתחלה להיות מן המתירין בעוברי עבירה), אבל בזמן שלא התרו בהן (ולא כוונו
להיות עדים בדבר) - (לא בטלה עדות האחרים בשביל ראיתן של אלו, ד) מה יעשו שני אחין
שראו באחד (עם שלישי מן השוק) שהרג את הנפש?
(תוספות ד"ה אמר רבי יוסי במה דברים אמורים בדיני נפשות: פירש הקונטרס משום דכתיב 'והצילו העדה' דמצוה
לבטל העדות בקל כדי להציל הנפש; וקשה לפירוש: דאם כן דיני ממונות נילף מיניהו, דהא כתיב 'משפט אחד
יהיה לכם'! ועוד: דבדיני ממונות נמי כתיב 'על פי שנים או על פי שלשה', ונקיש שלשה לשנים!
לכך פירש ר"י דבדיני נפשות שייך שפיר למילף משנים דעדותן בטלה, משום דמה שנים כי נמצא אחד מהן קרוב או
פסול עדותן בטלה לגמרי, ומעתה אינה מועלת לכלום - הלכך בשלשה נמי כולם בטלים לגמרי, אבל בדיני ממונות,
דבשנים נמי: כי נמצא אחד מהן קרוב או פסול - השני אינו בטל לגמרי, דחייב לו שבועה - לכך שלשה נמי: נמצא
אחד מהן קרוב או פסול - תתקיים העדות בשאר עדים.
תוספות דף ו/ב ד"ה בדיני נפשות הוא דלא כשירה הוא בדיני ממונות כשירה: הקשה רבינו אברהם מאורלייני
דהא קרובים נפקא לן (סנהדרין כז:) דפסולין מ'לא יומתו אבות על בנים', ודיני ממונות גמרינן מיניה (שם כח.),
דכתיב 'משפט אחד יהיה לכם'; אם כן הכא נמי נילף ממונות מנפשות להך מילתא: דעדות מיוחדת! ונראה דעל
כרחק האי קרא לאו בדיני ממונות קאי, דעד אחד מועיל לממון דלשבועה מיהא איתיה.)

גמרא:

אמר רבא: והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור (התם קאמרה מתניתין 'מאה
כשנים', אבל אם העידו השנים, ולאחר זמן העידו האחרים - הרי הן כשתי כתות לכל דבר).
אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא: מכדי תוך כדי דיבור - היכי דמי?
- כדי שאילת תלמיד לרב; מאה - טובא הו? -
אמר ליה: כל חד וחד (התחיל להעיד) בתוך כדי דיבור של (של סיומו)
חבירו.

(תוספות ד"ה אמר רבא והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור: [פ"ה] 'ובהא קאמרה מתניתין ד'מאה כשנים', אבל
אם העידו השנים, ולאחר זמן העידו האחרים - הרי הן שתי כתי עדים לכל דבר; משמע דקאי אף לענין קרוב או
פסול, וקשה: דהא משמע בסמוך דלענין דין דקרוב או פסול אינו תלוי בהעדאה בתוך כדי דיבור, אלא בראיית
מעשה גמרה עדותן אף כי העידו אחד תוך כדי דיבור [או לא העידו בכלל], דקאמר 'הרוג יציל! לכך נראה
דלא קאי רק אדין דעדים זוממין דקאמר 'עד שיוזמו כולם', ובהא קאמר דוקא כי העידו כולם בתוך כדי דיבור דזה
הוי עדות אחד, ובעינן 'עד שיוזמו כולם', אבל העידו מקצתן בתוך כדי דיבור ומקצתן אחר כדי דיבור - אם כן הוי
שתי כתות, ולא בעינן 'עד שיוזמו כולם'; אבל לענין 'נמצא אחד קרוב או פסול' - אף אם נמצא - מהני שהעידו
לאחר כדי דיבור עדותן בטלה; ואי תימא מאי שנא? - ויש לומר שנא ושנא! דדוקא גבי נמצא אחד מהן קרוב או
פסול חשיב כחד עדות כשהעידו לאחר כדי דיבור, משום שהם אומרים אמת, ואם כן עדותן התחיל מראייה שלהם
וראייה שלהם היתה בבת אחת עם העדים, אבל בעדים זוממין - שאינן אומרים אמת - אם כן לא בא עדותן אלא
כשיעידו בבית דין, וכיון דלא העידו בבת אחת רק לאחר כדי דיבור - לא חשבינן כחד עדות; כן נראה למשי"ח.)

רבי עקיבא אומר לא בא שלישי כו' [להקל אלא להחמיר עליו ולעשות דינו
כיוצא באלו; ואם כן ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה - על אחת
כמה וכמה ישלם שכר לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה] ומה שנים כו' [נמצא אחד
מהן קרוב או פסול - עדותן בטלה, אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול -
עדותן בטלה; מנין אפילו מאה? - תלמוד לומר: 'עדים'; אמר רבי יוסי: במה
דברים אמורים? - בדיני נפשות, אבל בדיני ממונות - תתקיים העדות בשאר.
רבי אומר: אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות, ואימתי? - בזמן שהתרו בהן,
אבל בזמן שלא התרו בהן - מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש?]

אמר ליה רב פפא לאביי: (לרבי יוסי, דאמר אף בלא התרו: שלא נתכוין להעיד הוא מציל את הנדון מפני קורבה) אלא מעתה הרוג יציל (הרוג נמי יציל את הנדון, שהרי גם הוא ראה והוא קרוב אצל עצמו)?!

כשהרגו מאחוריו (מתקיימין כל המקראות שמחייבין את הרוצח ליהרג).
נרבע יציל?

כשרבעו מאחוריו.
הורג ורובע יצילו?!

אישתיק.
כי אתא לקמיה דרבא, אמר ליה: (דברים יט,טו) [לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא על פי שני עדים או על פי שלשה עדים] יקום דבר - במקיימי דבר הכתוב מדבר ('יקום דבר' כתיב בהאי קרא שעשאן לכולם כשנים, דהיינו העדים; אבל לא בעושי הדבר).

אמר רבי יוסי כמה דברים אמורים וכו' [בדיני נפשות, אבל בדיני ממונות - תתקיים העדות בשאר. רבי אומר: אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות, ואימתי? - בזמן שהתרו בהן, אבל בזמן שלא התרו בהן] מה יעשו שני אחים כו' [שראו באחד שהרג את הנפש?]:

היכי אמרינן להו?
אמר רבא: הכי אמרינן להו (לקרוב ופטול, למבדקינהו אם מתחלה לעדות נתכוונו):
"למיחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו?" אי אמרי "לאסהודי" אתו - נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה; אי אמרי "למיחזי" אתו - מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש.

איתמר: אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי; ורב נחמן אומר: הלכה כרבי.
(תוספות ד"ה שמואל אומר הלכה כרבי יוסי: קשה: היאך מצינו ידינו ורגלינו כשנותנין גט שיש במעמד קרובים, והיה לנו לומר דעדות הכשרים בטל, והאי דומיא דדיני נפשות: דשרינן אשת איש בה מיתת בית דין?)
וטעם דפרישית לעיל גבי עדות נפשות שייך נמי בגט, וגם לרבי נמי קשה: שפעמים יתכוין אחד מן הקרובים להעיד; לכן נראה לר"י דגם לרבי יוסי לא אמרו דעדותן בטלה אלא דוקא באותן שמעידים בפני בית דין, אבל בשביל ראייה לחודה - לא.
וא"ת: אם כן מאי פריך 'הרוג יציל', והא אינו הולך להעיד בבית דין?
ואומר הר"י: דודאי מתחלה היה סבור הש"ס לרבי יוסי כי נמי אינו באין להעיד בבית דין עדותן בטלה, ומשני 'במקיימי דבר הכתוב מדבר', כלומר: כשבאין לקיים הדבר בבית דין אמר רבי יוסי נמצא אחד מהן קרוב או פסול דעדותן בטלה.
ואם תאמר אם כן מאי פריך לעיל 'מה יעשו שני אחין וכו' - והלא אין שום חששא אם לא יבאו להעיד בבית דין, כדפרישתי?
ויש לומר: משום דפעמים שלא ידע זה בזה, ויעיד האחד אף על פי שכבר העיד אחיו בבית דין, ואפילו אירע לאחר כדי דיבור - מכל מקום עדותן בטלה, משום דמקשינן שלשה לשנים נמצא קרוב או פסול בזה אחר זה - אף על פי דלענין הזמה בעינן תוך כדי דיבור.)

(מכות ו,ב)

משנה:

היו שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה, ואחד מתרה בו באמצע: בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו - הרי אלו עדות אחת (ואם הוזם אחד מהם (או שנים) ולא הוזמו כולן אין נהרגין), ואם לאו - הרי אלו שתי עדות; לפיכך אם נמצאת אחת מהן זוממת - הוא והן נהרגין, והשניה פטורה.

רבי יוסי אומר: לעולם אין נהרגין עד שיהיו שני עדיו מתרין בו, שנאמר (דברים יז,ו) על פי שנים עדים [או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד].
דבר אחר על פי שנים עדים: שלא תהא סנהדרין שומעת (עדות העדים) מפי התורגמן (צריכין הדיינין שיהיו מכירין בלשון העדים, ולא שיעמדו מליץ בינותם).

גמרא:

אמר רב זוטרא בר טוביא אמר רב: מנין לעדות מיוחדת (אחד רואה אותו מחלון זה ואחד רואה מחלון זה ואינן רואין זה את זה) שהיא פסולה? שנאמר (דברים יז, ו) [על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת] לא יומת על פי עד אחד: מאי 'אחד'? אילימא עד אחד ממש - מרישא שמעינן לה: 'על פי שנים עדים' אלא מאי 'אחד'? - אחד - אחד.

תניא נמי הכי: (דברים יז, ו) [על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת] לא יומת על פי עד אחד - להביא שנים שרואים אותו אחד מחלון זה ואחד מחלון זה ואינן רואין זה את זה, שאין מצטרפין; ולא עוד אלא אפילו בזה אחר זה בחלון אחד - אין מצטרפין.

אמר ליה רב פפא לאביי: השתא: ומה אחד מחלון זה ואחד מחלון זה - דהאי קא חזי כולו מעשה והאי קא חזי כולו מעשה - אמרת לא מצטרפי, בזה אחר זה - דהאי חזי פלגא דמעשה והאי חזי פלגא דמעשה - מיבעיא?

אמר ליה: לא נצרכא אלא לבועל את הערוה (שיש די בראיית כל אחד, ואפילו הכי לא מצטרפו).

אמר רבא: אם היו רואין את המתרה או המתרה רואה אותן - מצטרפין.

ואמר רבא: מתרה שאמרו - אפילו מפי עצמו (ההרוג עצמו התרה בו), ואפילו מפי השד.

אמר רב נחמן: עדות מיוחדת כשירה בדיני ממונות, דכתיב: (דברים יז, ו) [על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת] לא יומת על פי עד אחד: בדיני נפשות הוא דאין כשירה, אבל בדיני ממונות - כשירה.

מתקיף לה רב זוטרא: אלא מעתה (דכשרים בעלמא ומצטרפי) - בדיני נפשות תציל (כששנים רואין מחלון זה ושנים מחלון זה והוזמה כת האחת, תצטרף עדות זו להיות כולם ככת אחת להציל את הזוממין ואת הנדון: שתהא עדותן בטלה: כיון דבעלמא מצטרפת - יש טעם כאן להצילו, ורחמנא אמר 'והצילוה' אלמה תנן 'הוא והן נהרגין'?) קשיא.

רבי יוסי אומר [לעולם אין נהרגין עד שיהיו שני עדיו מתרין בו, שנאמר (דברים יז, ו) [על פי שנים עדים]:

אמר ליה רב פפא לאביי: ומי אית ליה לרבי יוסי האי סברא (התראה כלל)? והתנן [פ"ב מ"ג דף ט, ב]: רבי יוסי אומר: השונא (שאמר "בשוגג הרגתי") נהרג מפני שהוא כמועד ומותר!

אמר ליה: ההוא - רבי יוסי בר יהודה היא, דתניא: רבי יוסי בר יהודה אומר: חבר אין צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד.

'דבר אחר: על פי שנים עדים - שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן: הנהו לעוזי (בעלי לשון אחרת שאין הדיינים מכירין בה) דאתו לקמיה דרבא - אוקי רבא תורגמן ביניהו; והיכי עביד הכי? והתנן 'שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן'?

רבא מידע הוה ידע מה דהו אמרי, ואהדורי הוא דלא הוה ידע.

(מכות ז, א)

אילעא וטוביה (עדי הלואה) - קריביה דערבא (היו קרובין אל הערב); הוה סבר רב פפא למימר: גבי לוח ומלוה רחיקי נינהו; אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא "אי לית ליה ללוה - לאו בתר ערבא אזיל מלוה?"

משנה:

מי שנגמר דינו וברח ובא לפני אותו בית דין (שנתחייב בו) - אין סותרין את דינו (לחזור ולישא וליתן אולי יזכה).

כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו "מעידים אנו באיש פלוני שנגמר דינו בבית דין של פלוני, ופלוני ופלוני עדיו" - הרי זה יהרג. סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ. סנהדרין ההורגת אחד בשבוע - נקראת 'חובלנית'; רבי אליעזר בן עזריה אומר: אחד לשבעים שנה; רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים: אילו היינו בסנהדרין (בימים שסנהדרין דנו דיני נפשות) לא נהרג אדם (בה) מעולם (כדמפרש בגמרא: שבדקו את העדים בדבר שלא ידעו להשיב)! רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף הן (אם היו עושים כן) - (היו) מרבין שופכי דמים בישראל (שלא ידאו מבית דין).

גמרא: 'לפני אותו בית דין' - הוא דאין סותרין, הא לפני בית דין אחר סותרין? הא תני סיפא: 'כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו "מעידים אנו את איש פלוני שנגמר דינו בבית דין של פלוני ופלוני עדיו" - הרי זה נהרג?' אמר אביי: לא קשיא: כאן בארץ ישראל כאן בחוצה לארץ, דתניא: רבי יהודה בן דוסתאי אומר משום רבי שמעון בן שטח: ברח מארץ לחוצה לארץ - אין סותרין את דינו; מחוצה לארץ לארץ - סותרין את דינו³, מפני זכותה של ארץ ישראל (אולי תועיל למצוא לו פתח של זכות).

סנהדרין נוהגת כו' [בארץ ובחוצה לארץ]: מנא הני מילי? דתנו רבנן [תוספתא סנהדרין פ"ג מ"ה]⁴: (במדבר לה, כט) והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם [בכל מושבתיכם] - למדנו לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ; אם כן מה תלמוד לומר (דברים טז, יח) [שפטים ושטרים תתן לך] [כל] שערין [אשר ה' אלקיך נתן לך] לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק? בשערין אתה מושיב (אתה חייב להושיב) בתי דינים בכל פלך ופלך (פלך = הפרכי) ובכל עיר ועיר, ובחו"ל אתה מושיב בכל פלך ופלך, ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר.

סנהדרין ההורגת וכו' [סנהדרין ההורגת אחד בשבוע - נקראת 'חובלנית'; רבי אליעזר בן עזריה אומר: אחד לשבעים שנה]: איבעיא להו: אחת לשבעים שנה - נקראת חבלנית? או דלמא אורח ארעא היא? תיקו.

רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים אילו היינו וכו' [בסנהדרין לא נהרג אדם (בה) מעולם! רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף הן מרבין שופכי דמים בישראל]: היכי הוה עבדי? רבי יוחנן ורבי אלעזר, דאמרי תרויהו: "ראיתם טריפה הרג? שלם הרג?" אמר רב אשי: אם תמצא לומר שלם הוה (שיאמר: בדקנוהו לאחר מיתתו מכל שמונה עשרה טריפות) - דלמא במקום סייף נקב הוה? בבוהל את הערוה - היכי הוה עבדי?

³ תוספתא סנהדרין סוף פ"ג: רבי דוסתאי בן ר' יהודה אומר: חייבי מיתות שברחו מן הארץ לח"ל - ממיתין אותן מיד; ושברחו מחו"ל לארץ - אין ממיתין אותן מיד, אלא נידונין בתחלה.

⁴ סנהדרין נוהגת בארץ ובחו"ל, שנאמר (במדבר לה) והיו לכם לחקת משפט לדורותיכם [בכל מושבותיכם] - בארץ ובחו"ל; אם כן למה נאמר (דברים טז) 'שופטים ושטרים תתן לך בכל שערין'? אלא בא"י עושין אותן בכל עיר ועיר בחו"ל עושין אותן פלכים פלכים. ר' שמעון בן גמליאל אומר: (שם) לשבטיך ושפטו - מצוה על השבט שיהא דן את שבטו

אביי ורבא, דאמרי תרויהו: "ראיתם כמכחול בשפופרת" (ואין עדים
מסתכלין בכך) ? ('שפופרת' = קנה חלול שנותנין בו כחול לכחול עינים; 'מכחול' הוא קיסם דק שבו נוטלין
הצבע מתוך הקנה.)
ורבנן (דמחייבי מיתה על הערוה) - היכי דיינו (באיזו עדות הם הורגים?) - הואיל ולא הכי
בדקי?
כשמואל, דאמר שמואל: במנא פים - משיראו כמנא פים (משינהגו ענין ניאוף
ששוכבין בקירוב בשר ונוהגים כדרך תשמיש) .

הדרן עלך כיצד העדים